

واقدی و کتاب المغازی

● علی سالاری شادی

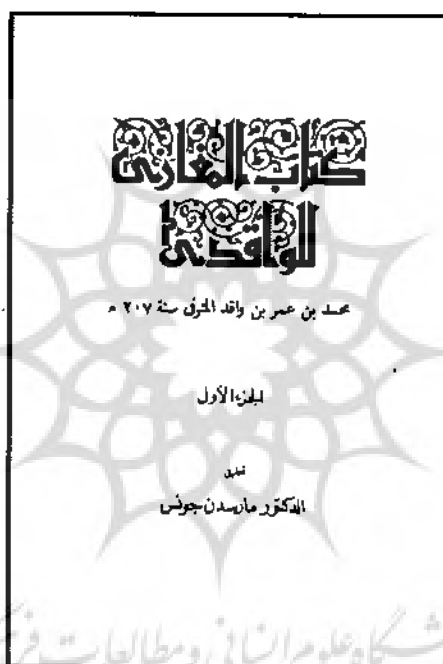
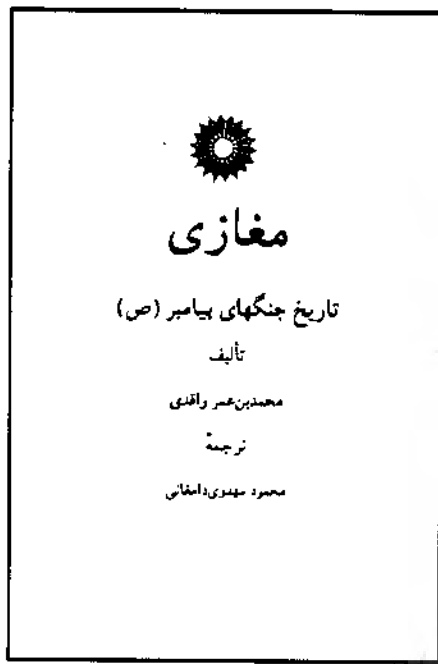
مقدمه:

تاریخ نگاری اسلامی در ابتدا تحت عنوان سیره و مغازی و حول محور زندگی حضرت رسول (ص) آهنگی تند و شتابان داشته، زندگی حضرتش همواره به عنوان اسوه و الگو مورد توجه بود، در کنار این مطلب شان نزول آیات قرآنی، قضیه خلافت، ارتداد عرب، درگیری مسلمین، فتوحات مسلمین، موضوع انساب و ایام العرب به عنوان زمینه‌های مطلوب تاریخ نگاری اسلامی را شکوفا نمود. از همان قرن اول علمای با کوشش فراوان سعی در جمع‌آوری روایات داشتند و این مهم در قرن دوم به اوج خود رسیده و افرادی چون: ابن اسحاق، موسی بن عقبه، معمر بن راشد، ابومعشر مدنی، ابومخنف، مدائنی، واقدی و... کسانی بودند

که در این راستا قدم برداشتند و دهها کتاب در موضوعات مختلف تألیف کردند که در این مقاله به واقدی صاحب کتاب مشهور مغازی پیرداخته می‌شود.

۱- محمد بن عمر واقدی:

محمد بن عمر و واقد الاسلمی از مردم مدینه بود و در آخر سال ۱۳۰ ق. در ایام خلافت مروان بن محمد متولد شد و مادرش از نوادگان یکی از اسیران فارس بنام سائب خاثر بود که از اولین مفتیان مدینه شمرده می‌شد.^۱ واقدی هنگامیکه به سن ۱۵ سالگی رسید (سال ۱۴۵ هـ. ق) غلبه محمد بن علی (نفس زکیه) را در خلافت منصور بر شهر مدینه دید و توصیفات دقیقی که اواز محمد (نفس زکیه) نموده از طریق طبری برای مامحفوظ مانده است.^۲ وی تا سال ۱۸۰ هـ. ق از مدینه به عراق آمد در آن شهر مشغول فعالیت در زمینه‌های سیره و مغازی و... بود. وی در یکی از سفرهای هارون به سج راهنما و بلد او برای آگاه گردنش از مدینه و شهادتگاهها و سایر آثار عصر رسول اکرم (ص) شده کمسخت مورد تعجب هارون قرار گرفت و او را هزار درهم داد و یحیی بن خالد برمکی او را گفت هر وقت خواستی میتوانی به دیدار ما آیی.^۳ با این وصف سال‌ها گذشت واقدی بنا به دلایل معیشتی و مضیقه مالی شهر مدینه را به سوی عراق ترک گفت و از آن پس از الطاف و بخشش‌های یحیی بن خالد بهره‌مند شد^۴ و به همین دلیل قهرشناسی واقدی از برامکه پس از نگون بختی آن خاندان ادامه داشت و همواره بر یحیی بن خالد رحمت می‌فرستاد.^۵ واقدی، قاضی عسکر مهدی (محلای در

شرق بغداد) بود و این شغل را تا هنگام مرگ بر عهده داشت^۶ او پس از سه سال قضاوت در سال ۲۰۷ هـ. ق در گذشت.^۷

۲- شیوه و سبک کار واقدی:

مقام علمی و منزلت دانش او در تاریخ اعم از مغازی و سیره و فتوح مورد تأیید و تحسین همگان است، با این همه نزد رجال شناسان نام خوشی نداشت و معروف به جاعل حدیث بود^۸ و رجال شناسان هر کدام به نحوی از او انتقاد می‌کردند یحیی بن معین (متوفی ۲۳۳ هـ. ق) می‌گوید او بر پیامبر (ص) حدیث غریب می‌یست و احمد بن حنبل از اینکه اسناد روایات را ترکیب می‌کرد از او انتقاد می‌نمود، بخاری او را متروک الحدیث می‌داند.^۹ لیکن یاقوت حموی که نظرات له و علیه او را منکسر مینمود، در جایی او را (امیرالمومنین در حدیث وثقه) قلمداد کرده است.^{۱۰} ذهبی با مقایسه نظرات مختلف سرانجام او را تأیید نکرده است.^{۱۱} این اختلاف نظر رجال شناسان، در مورد اغلب افراد کم و بیش وجود داشته، اما توانایی واقدی در مورد آنچه که مربوط به تاریخ است قابل تقدیر بود. ابن سعد و خطیب بغدادی او را عالم به مغازی و اختلاف مردم و حدیث‌های آنها می‌دانند.^{۱۲} و ابن ندیم او را در اخبار و سیرت آگاهتر از دیگران دانسته است، کما اینکه ابومخنف را در امر اخبار عراق و مدائنی را در اخبار خراسان و فارس ستوداست.^{۱۳} مصعب زبیری (متوفی ۲۳۳ هـ. ق) او را مورداستاد دانسته و گفته هرگز کسی مثل او نیست.^{۱۴} و از واقدی به خاطر آنکه سلسله اسناد خبر را ترکیب می‌کرد انتقاد نمودند.^{۱۵} مطلبی که صحت آن با توجه به کتاب‌مغازی (موجود) و اعتراف خود

● این کتاب نسبتاً مفصل و مستند از روزهای آغازین ورود پیامبر به شهر مدینه و اولین اقدامات و سریه‌های آن حضرت شروع می‌شود و به گونه‌ای مفصل تمام وقایع اعم از سریه‌ها، غزوات، پیمان‌ها و سایر حوادث را شرح کرده است

● این کتاب مهم و متقدم گزارشی مستند از مغازی حضرت رسول (ص) است. به عبارت دیگر شاید جامع‌ترین شرح حال باقی مانده از زندگی حضرت ختمی مرتبت و روند شکل‌گیری حکومت اسلامی در مدینه است

● واقدی در لابلای این همه مطالب مفصل، گوشه‌هایی از اوضاع اجتماعی، شیوه معیشت و آداب و رسوم اعراب، جلوه‌هایی از زندگی خانوادگی و اخلاقی مردم را نیز به تصویر کشیده است

او تأیید می‌گردد خطیب‌بندادی نقل می‌نماید که از واقدی خواستند روایات افراد را جداگانه ذکر کند، او در جواب استدلال نمود که مطلب طولانی می‌شود، مخاطبین گفتند راضی هستیم واقدی یک هفته غایب گردید در حالیکه با کتابی بیست و یک جلدی و بقولی صد جلدی باز آمد و بیعت طولانی بودن مطالب از وی خواستند به روال سابق (ترکیب روایات) باز گردید^{۱۷}. او محقق برجسته و جستجوگری ماهر بود و از روش مشاهده و مصاحبه و مشاوره استفاده می‌کرد. از قول وی نقل گردیده که به فرزندان صحابه و شهدا و وابستگان آنها نرسیدم مگر اینکه از آنها پرسیدم که آیا از خانواده‌های شینعی که شهادت‌گاه و قتل‌گاه‌ها کجاست؟ چون آگاهم می‌کرد برای بررسی عینی به آن موضع می‌رفتم، به طوری که مریسج را دیدم و آن را از نظر گذراندم و از غزوه‌های آگاه نشدم مگر اینکه موضع آن را به عینه مشاهده کردم^{۱۸} واقدی را در مکه با کولباری دیده بودند که در حال رفتن برای دین موضع غزوه حنین بود^{۱۹}. او در مسجد مدینه در کنار یکی از ستون‌های مسجد مغازی تدریس می‌کرد^{۲۰}. از محتوای نقل قول ابن ندیم بر می‌آید که در مسجدی در بغداد نیز تدریس می‌نموده است^{۲۱}. همانگونه که قبلاً آورده شد او راهنما و بلد هارون در نشان دادن آثار عصر رسول اکرم (ص) شد^{۲۲}. واقدی دارای دو برده زر خرید بود که شبانه روز برایش می‌نوشتند^{۲۳}. او همچنین چند کتاب داشت از جمله ابن سعد صاحب طبقات و ابواسحاق کاتب واقدی و...^{۲۴}

۳- کتاب مغازی: ابن ندیم در فهرست از واقدی با ۲۸ عنوان کتاب‌نام می‌برد که همین تعداد با اختلافی اندک در اسامی معجم یاقوت نیز منعکس شده که از جمله این کتاب‌ها: کتاب التاریخ و المبعث و المغازی، کتاب اخبار مکه، کتاب الطیقات، کتاب فتوح الشام، کتاب فتوح العراق و کتاب مقتل الحسین. مشهورترین (و شاید تنها) کتابی که از واقدی در دست می‌باشد کتاب مغازی^{۲۴} است که احتمالاً قطعه‌ای از کتاب التاریخ و المبعث و المغازی است چرا که در فهرست آثار واقدی کتابی مستقل تحت این عنوان (المغازی) نیامده است که عنوان آن شبیه کتاب السیره و المبتداء و المغازی ابن اسحاق بوده و مختصر آن در سیره ابن هشام مضبوط باشد^{۲۵}.

واقدی در مقدمه چکیده کتاب را به ترتیب زمانی یاد نموده و به طور خلاصه وضعیت غزوات و سربانی پیامبر را همراه با شعارهای نبردها و عصر جانشینان پیامبر در مدینه نقل نموده است^{۲۶}. این مطالب به تفصیل در کتابش آمده است. این کتاب نسبتاً مفصل و مستند از روزهای آغازین ورود پیامبر به شهر مدینه و اولین اقدامات و سریه‌های آن حضرت شروع می‌شود و به گونه‌ای مفصل تمام وقایع اعم از سریه‌ها، غزوات، پیمان‌ها، و سایر حوادث را شرح کرده است. این کتاب مهم و متقدم گزارشی مستند از مغازی حضرت رسول (ص) است. به عبارت دیگر شاید جامع‌ترین شرح حال باقی مانده از زندگی حضرت ختمی مرتبت و روند شکل‌گیری حکومت اسلامی در مدینه است. که ذائقای ایل و لحظات حیات پیامبر (ص) را تا زمان رحلت آن بزرگوار و اعزاز سپاه اسامه به موته در عصر ابوبکر به تصویر کشیده است. در واقع نکاتی که در یک کتاب تاریخی باید وجود داشته باشد دقیقاً توسط این مورخ مسلمان قرن دوم رعایت شده است. او در کتابش تاریخ دقیق وقایع را ضبط کرده است. به طور مثال می‌نویسد: پیامبر روز یکشنبه دوازدهم با همراهان خود از مدینه بیرون آمد^{۲۷} و یا اینکه در ماه رجب و آغاز هفتمین مهاجرت گروهی به فرماندهی عبدالله بن جحش بنخله اعزام شدند^{۲۸}. و در مورد غزوه احد می‌نویسد: «این غزوه در روز شنبه هفت روز گذشته از ماه شوال، آغاز سی و دومین ماه هجرت اتفاق افتاد»^{۲۹}. او علاوه بر تعیین تاریخ حوادث به مکان آنها و طی منازل سپاه نیز توجه می‌نماید و مثلاً در مورد فتح مکه می‌نویسد: پیامبر بعد از نماز عصر روز چهارشنبه دهم رمضان از مدینه حرکت کرد تا به صلصل (هفت میلی) نرسید هیچ کاری انجام نداد^{۳۰} و یا گزارش او از محل خندق مدینه در نبرد احزاب^{۳۱} و ذکر دقیق منازل حرکت سپاه و فرود آن در غزوه تبوک^{۳۲} که ارزش کتاب را دو چندان کرده است. او کامل‌ترین توصیفات را از حوادث به دست داده است، به طوری که: شروع و مقدمات و علل وقایع، شرح کیفیت نبردها، محل نبردهای تن به تن و سایر موضوعاتی که در جنب حوادث اتفاق افتاده را با حوصله می‌نگارد. واقدی در لابلای این همه مطالب مفصل، گوشه‌هایی از اوضاع اجتماعی، شیوه معیشت و آداب و رسوم اعراب، جلوه‌هایی از زندگی خانوادگی و اخلاقی مردم را نیز به تصویر کشیده است^{۳۳} و در کنار آن دهها مطلب حقوقی و فقهی را با اشاره به تاریخچه اجرای این قوانین برمی‌شمارد^{۳۴}. او گاهی نامته بحث را به عصر

پس از پیامبر نیز می‌کشاند به عنوان نمونه، به تناسب سخن از زمین‌های خبیر نحوه عمل خلفا را یادآوری می‌نماید^{۳۵}.

مطلب مهم دیگری که در مغازی واقدی همیشه مورد تأکید قرار گرفته انجام فریضه نماز، در سفر و حضر است که با دقت خاصی نمازهای حضرت رسول (ص) و ایرانش را در مواضع و منازل متعدد شرح کرده است^{۳۶}. به علاوه با دقت خاص خود مراسم‌های حج پیامبر و نمایندگان ایشان و نیز خطبه‌ها و دستورات آن حضرت را نقل کرده است^{۳۷}.

با این همه اشکالاتی جزئی در پارهای موارد به چشم می‌خورد که اغلب مربوط به تاریخ وقایع بوده و چون این موارد را بر می‌شمارد^{۳۸} از دیگر اشکالات او کمز دقت در متن کتاب استنباط می‌شود موضوع نزول آیات حجاب است^{۳۹}. واقدی در بحث از مشرکان اسیر در جنگ بدر به ترتیب اسیران تیره‌های مختلف قریش را فهرست کرده در حالیکه از بنی هاشم اسارت عقیل بن ابی طالب را نقل نموده اما برخلاف اغلب منابع از شرکت و اسارت عباس بن عبدالمطلب (بزرگ خاندان عباسی) در بدر سخنی به میان نیاورده است با دقتی که واقدی در نقل اسامی طرفین درگیر دارد بید است که سهوی رخ داده باشد بلکه سکوتی عمدی و به خاطر آل عباس بوده که واقدی در عهد حکومت آنها می‌زیست و با آنها رابطه حسنه داشته و الطاف آنها بهره‌من می‌شده است^{۴۰}. منابع کار واقدی، همانگونه که مرسوم آن ایام بود بسیار متنوع و به صورت اخذ و جمع روایات و بر ذکر سلسله اسناد خبر استوار بود. شیوه‌ای که نه تنها در حوزه حدیث و تفسیر و تاریخ بلکه در سایر موضوعاتی چون شعر، ادب و... رعایت می‌گردید. واقدی علاوه بر آنکه به این گونه اخبار که روایان آن را تا راوی اصلی بر می‌شمارد از آثار کتبی نیز سود برده است. یکی از مهم‌ترین آثار کتبی که اولین کتاب و متن‌ترین و مستندترین آنها محسوب می‌شود و واقدی نیز به سان سایر مورخان اسلامی از آن سود برده قرآن، این وحی منزل الهی است که رابطه خاصی با تاریخ عصر رسول گرامی اسلام دارد، و پارهای از حوادث و جریان‌ات عصر پیامبر اکرم را در بر دارد. به طور مثال، واقدی آیاتی از سوره مبارکه آل عمران، انفال، احزاب، فتح، توبه که به ترتیب اشاراتی به غزوات احد، بدر، خندق، حذیبیه، تبوک و... دارند به طور گسترده‌ای در مغازی شرح و تفسیر کرده است^{۴۱}. واقدی با نقل روایتی بر اهمیت استفاده از آیات قرآن در شرح غزوات تأکید کرده است. او چنین آورده که وقتی از عبدالرحمن بن عوف در مورد جنگ‌ها سؤال شد او توصیه نمود که از آیه صدویستم سوره آل عمران به بعد را بخوانید چنان خواهد بود که در احد با ما بوداید^{۴۲}. واقدی از منابع کتبی دیگری نیز سود برد است که این مطلب را می‌توان از لابلای کتاب مغازی تحصیل کرد و او حناقل در دو مورد نقل می‌نماید که چگونگی این خبر را در کتابی دیدم، گرچه نام کتاب را ذکر نمی‌کند او می‌نویسد: «عبدالعزیز بن محمد... روایت می‌نمود که پیامبر (ص) برای جعفر بن ابی‌طالب همسهمی از غنایم بدر منظور فرمود، ولی اصحاب ما در این باره چیزی نگفتند و نام او در کتابها نیامده است»^{۴۳}. او در موضع دیگری چنین می‌آورد که ابوسعید خدری گوید: (شهادتی بتر معونه) هفتاد نفر بودند... ولی من در کتابی معتبر دیدم که عدّه ایشان چهل نفر بودند است^{۴۴}.

واقدی در آغاز هر رویداد و غزوه‌ای سلسله روایان خود را بر می‌شمارد اما روایت‌های آنها را نه به تفکیک بلکه در متن واحدی تلفیق و ترکیب می‌نماید و اگر خبری منفرد با جریان کلی رویدادها اختلاف داشته باشد آن را نقل می‌نماید و متذکر می‌گردد که این خبر را مثلاً با افرادی در میان گذاشته و از این بابت (ترکیب اخبار) بود که افرادی چون احمد بن حنبل از او انتقال می‌کردند. واقدی گاهی با اظهار اینکه: «این صحیح‌ترین خبر در این مورد است»^{۴۵} و یا مواردی از این قبیل، عقیده و رای خود را مطرح می‌کند و با دیدی انتقادی به اخبار می‌نگرد و اخبار منفرد را هر چند که از افراد ثقة نقل شده باشد بر علمای مغازی عرضه می‌کرد و صحت و سقم آن را جویا می‌شد و این مشورتها را در ابتدای نقل اینگونه اخبار یاد کرده است^{۴۶}. واقدی در آغاز وقایع و غزوات سلسله رجال و روایان خبر را نام می‌برد و به طور مثال روایان خود را در شرح غزوه خندق این گونه معرفی می‌نماید: (محمد بن ابراهیم بن حارث از پدرش) و ریحبه بن عثمان از زهری عبدالصمد بن محمد و یونس بن محمد ظفری و عبدالعزیز جعفر و... معمر بن راشد... هر یک قسمتی از موضوع جنگ خندق را برایم نقل کردند. برخی از ایشان مطالب خود را از شخصی دیگری نقل می‌کرد... و من آنچه برایم گفتند می‌نویسم. گویند چون پیامبر (ص) بنی‌نضیر را تبعید فرمود...^{۴۷} ذکر سلسله روایان او در طبقه صحابه اغلب به مجاب بن عبدالله و ابوسعید

خدری و از زنان پیامبر به عایشه و ام سلمه و در طبقه تابعین به عروه بن زبیر و سعید بن مسیب و پس از آنها به ابن شهاب زهري، عاصم بن عمر بن قتاده ابوبکر بن ابی سیره و در مراحل بعد به معمر بن راشد، ابومعشر مثنی و محمد بن عبداللهمین مسلم ختم می‌شود.

منابع روایتی واقدی اغلب به کسانی ختم می‌شود که خود از صحابه گردانان و عاملان حوادث بودند و در نهایت سلسله راویان او به شاهندان و بازیگران ماجرا ختم می‌شود. این مطلب کتاب را بسیار ارزشمند ساخته‌است. مثلا اخبار غزوه بدر را در جناح سپاه مشرکین از حکیم بن حزام که خود از مشرکین بدر بود نقل کرده‌است.^{۴۸} همچنین است مجموعه اخباری که او در مواضع متعدد از اصحاب رسول گرامی آورده است. بدین سان منابع روایتی واقدی (حناقل در مغازی موجود) از ارزش والایی برخوردارند زیرا او از روایانی سود برده که مجهول نیستند بلکه اغلب از بزرگان حدیث و فقه و مغازی و تاریخ و از معروفین و صاحبان نام دو قرن اول اسلامی هستند. همین مطلب تعهد اخلاقی واقدی را می‌رساند. در این موضوع شکی نمی‌رود که او سعی در ارائه مطالب مستند و متقن داشته است و تلاش خود را با بررسی جایگاه رویدادها و به بحث و مشورت گذاشتن اخبار و سود جستن از اظهارات صاحبان رای و بصیرت به اثبات رسانده است. مغازی صرفا یک کتاب تاریخی نیست بلکه انعکاس کاملی از اوضاع جامعه اسلامی است که حضرت رسول آن را با تلاشی خستگی‌ناپذیر در پرتو وحی الهی بنیاد نهاد و کتاب چنان با دقت آن اوضاع را ترسیم کرده که خواننده با تمام وجود خود را در آن جامعه احساس می‌کند روحیه معنوی و دستورات عملی سرشار از عذوق و عنایت حضرت ختمی مرتبت نمونه کاملی از یک جامعه ایستاد را عرضه می‌نماید.^{۴۹}

افسوس که از واقدی آثار زیادی در دست نیست و روایت پراکنده او در میان کتب تاریخی نمی‌تواند در بازسازی آثارش بطور کامل ما را کمک نماید. لیکن همین روایات پراکنده که توسط دیگران ضبط شده خود مایه دلگرمی است. یابنده روایات و آثار واقدی در میان تاریخ نگاران و اخباریون همیشه مورد توجه بوده است. تأثیر او بر روند تاریخ نگاری اسلامی با تالیف کتاب مفصل الطیقات ابن سعد که از اصحاب و کاتبان او بود آغاز گردید این مطلب زمانی بیشتر هویدا می‌گردد که واقدی نیز کتابی بنام الطیقات داشته است.

طبری نیز در تاریخش روایات زیادی از واقدی دارد گرچه تمایل زیادی به آوردن اخبار مفصل از او ندارد لیکن به طور پراکنده از زمان جاهلیت تا ذیل حوادث سده ۱۷۰ که خبر مرگ موسی الهادی را می‌آورد، اخباری را از او درج کرده است. و بلاذری نیز در آثارش از روایات واقدی از طریق ابن سعد سود جسته است.^{۵۰} ابن قتیبه اخباری تحت عنوان مقال الواقدی^{۵۱} دارد.

مسعودی از کتاب فتنه الاحمض او با نقل اقوالی یاد کرده است.^{۵۲} شیخ مفید در کتاب الجمل از کتابی به همین نام از واقدی مطالبی را منعکس نموده است.^{۵۳} ابن خلدون از کتاب انتقال الثور او بهره جسته است.^{۵۴} و بلاخره ابن ابی الحدید علاوه بر کتاب الثوری او^{۵۵} در شرح تاریخی خطبه‌های نهج البلاغه روایات بی‌شماری از مغازی واقدی نقل کرده است.^{۵۶}

پی نوشت‌ها:

- ۱- ابن سعد: طبقات الکبری، تصحیح ادوارد سخو و... طبع فی مدینه لیدن، ۱۳۳۸ هـ. ق ج ۷، قسم ۲ ص ۷۷: ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم المصنف حقه و قلم له ثروت عکاشه دارالمعارف بمصر، الطبعة الثانية ۱۹۶۹ م / ۱۳۸۸ هـ. ق. ص ۵۱۸.
- ۲- هوروتیز، یوسف: المغازی الاولى و مؤلفه‌ها، ترجمه به عربی حسین نصار، قاهره مطبعه مصطفی البلبی الحلبي ولولانا للطبعة الاولى، ۱۹۳۹ م / ۱۳۳۹ هـ. ق ص ۱۰۱.
- ۳- طبری، محمد بن جریر: تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده تهران انتشارات اساطیر، ج ۴، ۱۳۶۸ ش، ج ۱۰، ص ۲۲۲.
- ۴- ابن سعد پیشین ج ۵ ص ۳۱۵ به بعد.
- ۵- همان، ج ۵ ص ۳۱۵ و ۳۱۸ و ۳۱۹، ج ۷ ص ۲، قسم ۲، ۷۷.
- ۶- همان، ج ۵ ص ۳۱۹ به بعد.
- ۷- همان، ج ۲، قسم ۲، ص ۷۷.
- ۸- همان، ج ۲، قسم ۲، ص ۷۷، ابن قتیبه پیشین، ص ۵۱۸.
- ۹- زینان، جرجی: تاریخ تمدن اسلامی، ترجمه علی جواهر کلام، تهران انتشارات امیر کبیر، ج ۱، ص ۴۶۹.
- ۱۰- خطیب، بنیادی، بی‌یکر احمد بن علی: تاریخ بغداد، قاهره ۱۹۳۶ م / ۱۳۳۹ هـ. ق ج ۲ ص ۳۲، ۳۳، ۳۴.
- ۱۱- یاقوت حموی: ابوعبدالله شهاب الدین: معجم الادیاب، احمد فرید رفاعة بکه والنسرو الثقفة العلهه المصریة مطبوعه دارالمعالمون، ۱۹۲۶ م / ۱۳۵۵ هـ. ق ج ۱ ص ۱۸، ۲۷۸.
- ۱۲- الذهبی، ابی عبدالله محمد بن احمد بن عثمان: میزان الاعتدال فی تنال رجال، بحقه علی محتاج لاجوائی، بیروت، دارالمعرفه و للطباعه والنشر، ۱۹۶۳ م / ۱۳۸۲ هـ. ق ج ۳ ص ۶۶۲، ۶۶۴.

- ۱۳- ابن سعد پیشین ج ۷، قسم ۲، ص ۷۷، مقایسه کنید با خطیب بنیادی، ج ۲ ص ۲.
- ۱۴- ابن ندیم، محمد بن اسحاق، الفهرسته ترجمه و تحقیق محمد رضا تجدد تهران انتشارات امیر کبیر، ج ۳، ۱۳۶۶ ش، ص ۱۵۸.
- ۱۵- خطیب بنیادی، ج ۴، ص ۹ به بعد.
- ۱۶- همان، ج ۴، ص ۱۳.
- ۱۷- همان، ج ۴، ص ۷.
- ۱۸- همان، ج ۴، ص ۱۳.
- ۱۹- همان، ج ۴، ص ۷.
- ۲۰- همان، ج ۴، ص ۷.
- ۲۱- ابن ندیم، ص ۱۱۳.
- ۲۲- ابن سعد ج ۵ ص ۳۱۵ به بعد.
- ۲۳- ابن ندیم، ص ۱۶۵.

۳۳- قسمت اول کتاب مغازی را الفرد فن کریم در کلکته منتشر کرد و قسمتی از آن در دمشق انتشار یافت و بخش سوم در بریتانیا توسط ولهاوزن تحت عنوان هجمد (ص) فی مدینه منتشر شده است. (هوروتیز، همان، ص ۱۱۹، ۱۲۰). لیکن انتظاریترین چاپ مغازی به اهتمام مارسلن جونز و در سلسله انتشارات دانشگاه آکسفورد منتشر شده که دکتر مهلوی دامغانی آن را به فارسی ترجمه کرده است. (واقدی، پیشین، ج ۱، ص ۱۳ مقدمه دکتر دامغانی). علاوه بر مغازی واقدی (مترجمه به او) منتشر شده است از جمله: فتوح مصر، لیدن، ۱۸۲۵ م / فتوح آفریقه به اهتمام عبدالرحمن الصنایی، تونس، ۱۳۱۵ هـ. ق. کتاب فتوح الاسلام بیلاباد المعجم و خراسان، مصر، ۱۸۹۱ م / کتاب فتوح المعجم والعراق، هند، ۱۲۸۷ هـ. ق. فتوح شام، قاهره، ۱۲۸۷ و ۱۲۸۲ (بروکلمان کارل، تاریخ الادب العربی، نقله الی العربیة الحلیة التجار، قاهره دارالمعارف بمصر، الطبعة الثانية ۱۹۶۹ م، ج ۳ ص ۱۹، ۱۷).
۲۵- ابن هشام، ابومحمد عبدالله که السیره النبویه حقه با مصطفی السنطو، ۲۰۰۰ هـ. ق، قاهره مطبعه مصطفی البلبی الحلبي ولولاده بمصر ۱۹۳۶ م / ۱۳۵۰ هـ. ق.

- ۲۶- واقدی، محمد بن عمر: مغازی، ترجمه دکتر محمود مهلوی دامغانی، تهران مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۱، ج ۱ ص ۶-۱.
- ۲۷- همان، ج ۱، ص ۱۶.
- ۲۸- همان، ج ۱، ص ۹.
- ۲۹- همان، ج ۱، ص ۱۴۵.
- ۳۰- همان، ج ۲، ص ۶۱۳.
- ۳۱- همان، ج ۴، ص ۳۳۷.
- ۳۲- همان، ج ۲، ص ۷۶۱.
- ۳۳- همان، ج ۲، ص ۳۳۸.
- ۳۴- همان، ج ۲، ص ۳۲۵، ۳۴۲، ۵۵۲، ۵۵۳، ۷۷۵، ۷۷۸، ج ۳، ص ۸۳۰.
- ۳۵- همان، ج ۲، ص ۴۴۵.
- ۳۶- همان، ج ۲، ص ۵۳۳، ۵۴۴، ۵۸۸، ۵۸۹، ۶۲۳، ج ۳، ص ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۸۲، ۷۹۲، ۸۳۹.
- ۳۷- همان، ج ۲، ص ۸۲۵، ۸۲۰.
- ۳۸- همان، ج ۲، ص ۳۱۹، ج ۲، ص ۲۸۴.
- ۳۹- همان، ج ۲، ص ۳۱۹، ج ۲، ص ۲۸۴.

در واقع در هر موضع از عدم نزول و نزول آیت حجاب به طور متقاضی سخن آورده است صفحات مذکور را ملاحظه فرمائید.

- ۴۰- همان، ج ۱، ص ۲، به بعد ملاحظه گردد و مقایسه فرمائید با یعقوبی، احمد بن ابی یعقوب: تاریخ یعقوبی، ترجمه محمد ابراهیم آیتین، تهران انتشارات علمی فرهنگی، ج ۱، ص ۱۳۱، ۱۳۲، ج ۱ ص ۲۰۴، ۲۰۵. که گزارش او از اسارت عباس و غزوه بدر با کتابه و طبعه همراه است.
- ۴۱- واقدی، مغازی، ج ۱، ص ۹۷ به بعد، ص ۲۲۰ به بعد، ج ۲ ص ۳۲۷ به بعد، ج ۳، ص ۸۰۷ به بعد.

- ۴۲- همان، ج ۱، ص ۳۳۰.
- ۴۳- همان، ج ۱، ص ۱۱۴.
- ۴۴- همان، ج ۱، ص ۲۵۵.
- ۴۵- همان، ج ۱، ص ۱۳، ۶۶، ۲۰۷، ج ۲، ص ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳،